

หลักการและเหตุผล

ในบรรดาปัจจัยสี่ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ที่อยู่อาศัยนับได้ว่าเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าปัจจัยอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น อาหาร เครื่องนุ่งห่มหรือ ยารักษาโรค เป็นที่เข้าใจกันว่าความเจริญของประเทศนั้นเริ่มต้นมาจากความมั่นคงของครอบครัว และที่อยู่อาศัยก็เป็นปัจจัยพื้นฐานปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตในรูปแบบของครอบครัว ซึ่งจะมีผลต่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติเช่นกัน เพราะถ้าหากประชาชนมีที่อยู่อาศัยที่ถูกสุขลักษณะ ได้มาตรฐานและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีแล้ว ย่อมเสริมสร้างให้ครอบครัวมีความมั่นคง สมาชิกในครอบครัวมีความสุข ผลสะท้อนในทางที่ดีจึงตกอยู่กับประเทศชาติโดยส่วนรวม ในทางตรงกันข้ามหากประชาชนมีที่อยู่อาศัยที่ไม่ถูกสุขลักษณะ ไม่ได้มาตรฐาน ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัย ย่อมก่อให้เกิดปัญหาหลายประการด้วยกัน อาทิเช่น ปัญหาทางสังคม ปัญหาสุขภาพอนามัย หรือ ปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้ประกาศใช้แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2508) เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศนั้น อาจกล่าวได้ว่ายุทธศาสตร์หลักของการพัฒนาได้มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นสำคัญ โดยการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติของประเทศและทรัพยากรมนุษย์ มาใช้ในการขยายฐานการผลิต สร้างแรงงาน และรายได้ให้กับประชาชนในชาติเพิ่มขึ้น จนทำให้เศรษฐกิจประเทศไทยขยายตัวอย่างรวดเร็ว ตลอดระยะเวลาของการพัฒนาที่ผ่านมา ทศวรรษที่ผ่านมา

อย่างไรก็ตามการพัฒนาเศรษฐกิจแบบเสรีของประเทศ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงและขยายตัวในอัตราที่สูงมาอย่างต่อเนื่องในช่วงระยะเวลาดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางสังคมและสิ่งแวดล้อมนานาประการ อาทิเช่น ปัญหาความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจกับการพัฒนาทางสังคม เกิดปัญหาทางสิ่งแวดล้อม ตลอดจนปัญหาคุณภาพชีวิตของประชากรและปัญหาสภาพแวดล้อมในการตั้งฐานที่อยู่อาศัยของประชากรทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทก็ปรากฏให้เห็นเด่นชัดและทวีความรุนแรงขึ้นตามลำดับ ซึ่งในเขตชนบทนั้นพบว่า มีปัญหาในเรื่องการถือครองที่ดินที่ตกอยู่ในภาวะที่เสียเปรียบหรือมีภาระหนี้สินจนต้องสูญเสียที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย ตลอดจนสภาพความเป็นอยู่ที่ล้าหลังและสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอันเนื่องมาจากบางท้องถิ่นได้มีการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมลงในพื้นที่การเกษตรก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมตามมา อาทิ เช่น ปัญหาน้ำเสีย อากาศเป็นพิษ เป็นต้น

สำหรับในเขตเมืองพบว่าการพัฒนาที่รวดเร็วก่อให้เกิดปัญหาสังคมและปัญหาสิ่งแวดล้อมตามาหลายประการ เช่น ปัญหาแหล่งเสื่อมโทรม ปัญหาสุขภาพอนามัย ปัญหาความปลอดภัย ปัญหาภาวะ

มลพิษต่างๆ เป็นต้น ซึ่งปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นล้วนมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยของประชากรโดยตรง

รัฐบาลในทุกสมัยได้ใช้ความพยายามที่จะหาหนทางแก้ไขปัญหานี้อย่างต่อเนื่องและหลายวิธีการด้วยกัน เช่นการจัดสร้างที่พักอาศัยให้แก่ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครได้เช่าหรือเช่าซื้อในราคาที่สมควรทั้งนี้เพราะตระหนักดีว่าที่อยู่อาศัยนั้นเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพของมนุษย์ โดยในระยะแรกนั้นได้มอบหมายให้กรมประชาสงเคราะห์ ในสังกัดกระทรวงมหาดไทย เป็นหน่วยงานดำเนินการ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2516 รัฐบาลจึงได้จัดตั้งการเคหะแห่งชาติขึ้นเพื่อเป็นหน่วยงานมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการเรื่องที่อยู่อาศัยให้แก่ประชาชนทั่วราชอาณาจักรและโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรื่องที่อยู่อาศัยให้แก่กลุ่มประชากรผู้มีรายได้น้อยซึ่งกำลังประสบปัญหาอย่างมากในเขตเมืองใหญ่ เช่น กรุงเทพมหานคร

ในปี พ.ศ. 2517 การเคหะแห่งชาติได้จัดทำ "ร่างกำหนดรายการมาตรฐานที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม เพื่อแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัย ซึ่งกำหนดขนาดของชุมชนที่อยู่อาศัยออกเป็น หมู่บ้าน ตำบล อำเภอและเมือง โดยใช้จำนวนประชากรเป็นเกณฑ์กับทั้งได้บัญญัติองค์ประกอบที่จำเป็นของชุมชนไว้ด้วยซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

‘สภาพที่ดินและผังที่ดินที่จะจัดสร้างที่อยู่อาศัยอย่างถาวรนั้นจะต้องปลอดจากสิ่งรบกวนต่อสุขภาพอนามัยและคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้อยู่อาศัย ทั้งนี้รวมถึงสิ่งที่จะทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อยู่อาศัยอันเกิดจากเหตุทางกิจกรรม พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม การจราจรและจากเหตุธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ตลอดจนพื้นที่จัดสร้างที่อยู่อาศัยอย่างถาวรนั้นจะต้องมีสาธารณูปโภคที่ถาวร เช่น ประปา ไฟฟ้า ถนนและที่ดินควรอยู่ใกล้และติดต่อกับแหล่งประกอบอาชีพและสถานบริการชุมชนที่สำคัญ’

นอกจากการเคหะแห่งชาติที่รัฐบาลได้จัดตั้งขึ้น เพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของประชาชนโดยตรงแล้ว ก็ยังมีหน่วยงานของรัฐและเอกชนอีกหลายแห่งที่ทำหน้าที่หรือมีบทบาทเกี่ยวกับการวางนโยบายหรือข้อกำหนดเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยและการจัดสภาพแวดล้อมของชุมชน อาทิเช่น สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมซึ่งได้มีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการวางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนเพื่อพิจารณาวางนโยบายและมาตรการจัดการเกี่ยวกับระบบสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่สีเขียวในทุกชุมชนทั่วประเทศไม่ว่าจะเป็นเขตชนบทหรือเขตเมือง คณะอนุกรรมการนโยบายที่อยู่อาศัย ตลอดจนนโยบายหรือมาตรการของแต่ละจังหวัด แต่ละเมืองหรือแต่ละเทศบาล เป็นต้น

อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าพิจารณาว่า นโยบายหรือข้อกำหนดต่างๆเกี่ยวกับมาตรฐานที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมชุมชนเท่าที่มีอยู่หรือที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันนั้น ในทางปฏิบัติไม่อาจควบคุมหรือใช้บังคับได้อย่างเท่าที่ควรจะเป็น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในบางกรณีข้อกำหนดต่าง ๆ นั้นเป็นการคัดแปลงปรับ

ปรุ่มาจากมาตรฐานของต่างประเทศ ซึ่งมีพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมต่างจากประเทศไทย จึงปรากฏว่ามีรายการมาตรฐานบางประการ อยู่ในระดับสูงเกินกว่าที่จะเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น ชุมชนระดับตำบลต้องมีสวนสาธารณะ ซึ่งประกอบด้วยสนามเด็กเล่น สนามฟุตบอล สนามบาสเกตบอล สนามเบสบอล และสนามเทนนิส

นอกจากนี้การแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในระดับประเทศยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร เนื่องจากยังขาดงบประมาณและเทคโนโลยีที่เหมาะสม ดังนั้นจึงยังปรากฏว่ามีประชาชนบางกลุ่มยังประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัยทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมทางสังคม

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงมีประเด็นที่น่าจะพิจารณาได้ว่าประชาชนคนไทยโดยรวมน่าจะมี ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยในระดับที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของชุมชน ระดับการพัฒนาของชุมชน หรือ เงื่อนไขในคุณสมบัติทางประชากร สังคม เศรษฐกิจของบุคคลนั้น เป็นสำคัญ นอกจากนี้อาจเป็นไปได้ว่าความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยนั้น อาจเป็นด้วยเหตุผลอื่น เช่น ความสะดวกในการเดินทางไปทำงาน ราคาที่ดินและบ้านอยู่ในระดับที่พอสมควรหรือ มีบริการสาธารณะที่จำเป็นพอเพียง ทำให้ผู้อยู่อาศัยบางคนอาจมองข้ามประเด็นปัญหาอื่นไปได้เช่นกัน

ฉะนั้นข้อมูลเกี่ยวกับระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยของตน จึงน่าจะมีประโยชน์ต่อการพิจารณากำหนดนโยบายและมาตรฐานสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัย และชุมชนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการศึกษาคั้งนี้มีข้อมูลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในระดับประเทศที่เอื้ออำนวยต่อการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของประชากรต่อสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยของแต่ละบุคคลได้มีการเก็บข้อมูลไว้แล้ว จึงมีความสนใจที่จะนำข้อมูลนี้มาศึกษาเพื่อประโยชน์ทางวิชาการและทางการปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยของประชากรไทยทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท
2. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมกับระดับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยของประชากรไทย

แนวคิดเชิงทฤษฎี

จากการทบทวนแนวคิดเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยของประชากรไทยที่ปรากฏอยู่ในผลงานการวิจัยและเอกสารต่างๆ ที่มีผู้ทำการวิเคราะห์และศึกษาไว้บ้างแล้วสามารถสรุปแนวคิดเชิงทฤษฎีได้ 2 แนวคิดดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ
2. แนวคิดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม
3. แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

1. แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

จากการศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีผู้ศึกษาไว้บ้างแล้วดังกล่าวพบว่ามีทฤษฎีและแนวคิดบางอย่างที่น่าจะนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาอาทิเช่น

ทฤษฎีความพึงพอใจของ Shelley (1975: 252-268) ซึ่งพอสรุปได้ว่า มนุษย์มีความรู้สึกสองแบบคือ ความรู้สึกในทางบวกและความรู้สึกในทางลบ ความรู้สึกทุกชนิดของมนุษย์จะตกอยู่ในกลุ่มความรู้สึกสองแบบนี้ ความรู้สึกทางบวกคือความรู้สึกที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะทำให้เกิดความสุข ความสุขนี้เป็นความรู้สึกที่แตกต่างจากความรู้สึกทางบวกอื่นๆ กล่าวคือ เป็นความรู้สึกที่มีระบบย้อนกลับสามารถทำให้เกิดความสุข หรือความรู้สึกทางบวกเพิ่มขึ้นได้อีก ดังนั้น จะเห็นได้ว่าความสุขเป็นความรู้สึกที่สลับซับซ้อนและความสุขนี้ก็มีผลต่อบุคคลมากกว่าความรู้สึกทางบวกอื่นๆ

ความรู้สึกทางลบ ความรู้สึกทางบวกและความสุข มีความสัมพันธ์กันอย่างสลับซับซ้อนและระบบความสัมพันธ์ของความรู้สึกทั้งสามนี้ เรียกว่า ระบบความพึงพอใจ โดยความพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อมีความรู้สึกทางบวกมากกว่าทางลบ ความพึงพอใจสามารถแสดงออกมาในรูปแบบของความรู้สึกทางบวกแบบต่างๆ ได้ และความรู้สึกทางบวกนี้ จะเป็นตัวช่วยให้เกิดความพอใจเพิ่มขึ้นได้อีก

สิ่งที่ทำให้เกิดความรู้สึก ความคิดเห็น หรือ ความพึงพอใจของมนุษย์นั้น ได้แก่ ทรัพยากร (resource) หรือสิ่งเร้า (stimuli) การวิเคราะห์ระบบความพึงพอใจคือ การศึกษาว่าทรัพยากรหรือสิ่งเร้าแบบใดเป็นแบบที่ต้องการในการที่จะทำให้เกิดความพึงพอใจ และความสุขแก่มนุษย์ ความพึงพอใจจะเกิดได้มากที่สุด เมื่อมีทรัพยากรทุกอย่างที่เป็นที่ต้องการครบถ้วน แต่เนื่องจากทรัพยากรในโลกนี้มีอยู่จำกัด ดังนั้น ความพึงพอใจจะเกิดขึ้นได้มากที่สุด เมื่อมีการจัดทรัพยากรที่มีอยู่อย่างถูกต้องเหมาะสม และสภาพแวดล้อมทางกายภาพก็เป็นทรัพยากรของระบบความพึงพอใจหนึ่ง ดังนั้น การออกแบบสภาพแวดล้อมคือ การตัดสินใจว่าควรจัดทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีอยู่อย่างไรจึงทำให้เกิดความพึงพอใจของสมาชิกได้

นอกจากความพึงพอใจจะมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกสามแบบตามที่ได้อธิบายมาแล้ว เมื่อพิจารณาในระบบที่กว้างขึ้นเพื่อให้เข้าใจว่า ความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมทางกายภาพนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร จึงได้นำแนวคิดของ Newman (1977: 182-198) ที่กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับ

สภาพแวดล้อมทางกายภาพสามารถศึกษาได้อย่างชัดเจนเมื่อแยกออกเป็นประเด็นต่างๆ การตอบรับ (response) และปฏิกิริยา (reaction) ของมนุษย์ต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ปฏิกิริยาต่อสภาพแวดล้อม หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางชีวภาพหรือสรีระ ซึ่งสามารถวัดได้ง่าย เช่นการเปลี่ยนแปลงทางอัตราการเต้นของหัวใจ อุณหภูมิร่างกาย ฯลฯ ในขณะที่การตอบรับ หมายถึง การรับรู้ ทักษะคิดและพฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งรวมเรียกว่า การตอบรับทางสังคม-จิตวิทยา และพฤติกรรม (social-psychological and behavioral response) ปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้เกิดการตอบรับในสภาพแวดล้อมทางกายภาพมีดังนี้คือ

- (1) ลักษณะของบุคคลผู้ตอบรับสภาพแวดล้อม
- (2) ลักษณะทางสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ทำให้เกิดการตอบรับ
- (3) การรับรู้ของบุคคล
- (4) การประเมินสภาพแวดล้อมของบุคคลนั้น
- (5) ความพึงพอใจในสภาพแวดล้อม
- (6) พฤติกรรมของบุคคลเนื่องมาจากสภาพแวดล้อม

ปัจจัย 2 ปัจจัยแรกเป็นสิ่งที่ป้อนเข้าระบบ โดยลักษณะของบุคคลรวมถึงปัจจัยต่างๆ ด้านประชากร พื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ ส่วนปัจจัย 4 กลุ่มหลังเป็นผลที่ส่งออกมาจากระบบนี้ การที่บุคคลจะรับรู้สภาพแวดล้อมใดๆ ขึ้นอยู่กับลักษณะทางกายภาพและมาตรฐานของบุคคลนั้น การประเมินและความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมทางกายภาพของบุคคลเกิดตามมาจาก การรับรู้ พฤติกรรมและการแสดงออกของบุคคลก็เกิดตามมาจาก การรับรู้ การประเมินผล การแสดงออกนี้จะสะท้อนว่าบุคคลนั้นมีความพึงพอใจสภาพแวดล้อมทางกายภาพนั้นหรือไม่

นอกจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบความพึงพอใจแล้วยังมีสภาพแวดล้อมด้านอื่นๆอีกที่เป็นส่วนย่อยของระบบความพึงพอใจในการอยู่อาศัย เช่น สภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมทางด้านสังคม สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการบริการของผู้บริหาร โครงการ

แนวคิดเกี่ยวกับมโนทัศน์ของคำว่า “ความพึงพอใจ”

จากแนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจในข้างต้นสามารถสรุปความหมายของ “ความพึงพอใจ” ออกเป็น 2 ประเด็นคือ

- ประเด็นแรก ความพึงพอใจในรูปแบบของแรงจูงใจเชิงวัตถุ (objective) เป็นลักษณะเมื่อมนุษย์ได้รับการตอบสนองในสิ่งที่ต้องการ มนุษย์ก็จะเกิดความพึงพอใจแต่ถ้าหากไม่ได้รับในสิ่งที่ต้องการก็จะเกิดความไม่พึงพอใจ
- ประเด็นที่สอง ความพึงพอใจในแง่มุมที่เป็นทัศนคติหรือเป็นการประเมินในเชิงอัตวิสัย (attitudinal or subjective assessment) กล่าวคือเป็นการประเมินความรู้สึกในเชิงนามธรรมในลักษณะของความสุข ความสบายใจที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของบุคคล อันเกิดจากความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนความนึกคิดในเรื่องใดๆ

2. แนวคิดเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม

Claire (1973:56-59) ได้กล่าวถึงบริเวณที่อยู่อาศัยนั้นควรมีสิ่งแวดล้อมที่ดี ปลอดภัยจากภัยธรรมชาติและมีความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงระหว่างบ้าน แหล่งทำงาน และแหล่งธุรกิจ

Herbert (1972:46 cited in Carter, 1975:153) ได้เสนอความคิดเกี่ยวกับบริเวณที่พักอาศัยว่า ควรพิจารณาปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพสิ่งแวดล้อมและระยะทางระหว่างที่พักอาศัยและที่ทำงาน

Button (1957:46-47) เห็นว่าบริเวณที่พักอาศัยต้องมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีและต้องมีความสนิทสนมกับเพื่อนบ้านด้วย

Goodall (1972:151-161) ให้แนวคิดเกี่ยวกับ การเลือกที่อยู่อาศัยว่า ที่อยู่อาศัยนั้นต้องมีความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงแหล่งบริการต่างๆ โดยเฉพาะแหล่งงาน Goodall ยังกล่าวต่อไปอีกว่าผู้อยู่อาศัยควรพิจารณาคุณสมบัติของที่อยู่อาศัย 3 ประการคือ

1. ลักษณะของบ้าน ได้แก่ ความเก่าใหม่ของบ้าน ขนาดของบ้านที่เหมาะสมกับขนาดของครอบครัว
2. ลักษณะของชุมชน ผู้อยู่อาศัยควรมีการเลือกบริเวณที่อยู่อาศัยที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีความคล้ายคลึงกับตนเอง
3. ผู้อยู่อาศัยควรพิจารณาความสัมพันธ์ที่ตั้งที่อยู่อาศัยกับพื้นที่ชุมชนโดยรอบ ได้แก่ ความสะดวกในการเดินทางไปยังแหล่งที่ทำงาน ย่านการค้า อุตสาหกรรม ตลอดจนการติดต่อกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอยู่อาศัย

Kain (1962:147 cited in Carter, 1975:265) กล่าวถึงปัจจัยด้านระยะทางไปยังแหล่งงานมีความสัมพันธ์กับที่อยู่อาศัย ในเรื่องของรายได้ กล่าวคือ ระยะทางในการเดินทางไปทำงานจะเพิ่มขึ้นตามระดับรายได้ ผู้มีรายได้สูงทำงานอยู่ในบริเวณศูนย์กลางเมืองมีแนวโน้มในการเดินทางไปทำงานในระยะทางที่ไกลกว่าและจะอยู่อาศัยในเขตชานเมือง ส่วนผู้ที่มีรายได้ต่ำจะเดินทางไปทำงานในระยะทางที่ใกล้กว่า และอาศัยอยู่ในบริเวณแหล่งงาน โดยไม่คำนึงว่างานจะอยู่ที่ใด

Siegel (1972:156-159 cited in Hirsch, 1975:56-57) เสนอหลักเกณฑ์ในการเลือกที่อยู่อาศัย มีปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ

1. ความสะดวกในการเข้าถึง (accessibility)
2. คุณภาพของสิ่งแวดล้อม เช่น ลักษณะทางสังคมของชุมชน สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ
3. ลักษณะที่ดินที่ใช้ในการปลูกบ้านและทำเลที่ตั้ง

จากแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปแนวคิดเกี่ยวกับการเลือกสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยนั้นจะต้องประกอบไปด้วย

- สภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมที่ดีเหมาะสมกับการอยู่อาศัย

- ความสะดวกในการเดินทางไปยังแหล่งบริการต่างๆ ตลอดจนความสะดวกในการเข้าถึงที่อยู่อาศัย
- อยู่ในบริเวณที่มีสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่ดี

3. แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตกับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย

จากการศึกษาของ พัฒนิน กิติพราภรณ์ (2531 :42-61) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับคำว่าคุณภาพชีวิตไว้ว่า ชีวิตที่มีคุณภาพคือ ชีวิตที่มีความสุข ความสุขนี้เกิดได้จากความสุขทางกายภาพ หมายถึง การที่เรามีความเป็นอยู่ที่ดี อาทิ เช่น มีที่อยู่อาศัยที่ดี มีสุขภาพที่ดี มีสาธารณูปโภค เช่น การคมนาคมที่ดี มีสภาพแวดล้อมที่ดี และรวมถึงการพักผ่อนและการสันทนาการที่ดีตามสภาพที่เป็นอยู่

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยของประชากรไทย พบว่า ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยดังกล่าวนี้มีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม และ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม คือ เพศ อายุ สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ การมีกรรมสิทธิ์ในบ้านที่อยู่อาศัย การมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินปลูกบ้าน การศึกษา ปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมของเพื่อนบ้าน จำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ในบ้าน ระยะเวลาเดินทางจากบ้านถึงที่ทำงาน ประเภทของบ้าน ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาเสียงก้องรบกวน ปัญหาขยะมูลฝอย ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

เพศ

จากบทความเรื่อง "ความแตกต่างระหว่างหญิงกับชาย" ของสุชา จันทร์เอม (2541: 46-51) ได้กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและเพศชายไว้ว่า เพศหญิงและเพศชายนอกจากจะมีความแตกต่างด้านเพศแล้วยังมีความแตกต่างด้านพฤติกรรมทางสังคมและจุดมุ่งหมายของชีวิตด้วย ซึ่งความแตกต่างดังกล่าว น่าจะส่งผลทำให้เกิดความแตกต่างด้านความคิดเห็น ความพอใจ และการพิจารณาสภาพปัญหาที่แตกต่างกัน

การศึกษาความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมของบ้านของ ณัฐพนธ์ บุญขันดินาด (2539: 156) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศชายมีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยมากกว่าเพศหญิง เพราะส่วนใหญ่มุขชายเป็นผู้ที่ลงทุนในการก่อสร้างที่อยู่อาศัย จึงมีความภาคภูมิใจในที่อยู่อาศัยของตนเอง

สุวิทย์ อมรนพรัตน์กุล (2528: 84) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเช่าอยู่อาศัยและความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมของผู้พักอาศัยในอาคารชุด พบว่า ตัวแปรเพศมีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมของผู้พักอาศัยในอาคารชุด คือ ผู้พักอาศัยเพศชายมีระดับความ

พึงพอใจสูงกว่าผู้พักอาศัยเพศหญิง ซึ่งสอดคล้องกับงานของ กานดา ธรรมปรีชา (2526: 102) ที่ว่า เพศชายมีความพึงพอใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางด้านสังคมภายในแฟลตสูงกว่าเพศหญิง

โดยสรุปจากการศึกษาที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าเพศมีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย โดยเพศชายจะมีระดับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยมากกว่าเพศหญิง

อายุ

อายุเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความสำคัญ เนื่องจากอายุจะเป็นสิ่งบ่งบอกถึงช่วงวัยของมนุษย์ กล่าวคือ มนุษย์ที่มีช่วงวัยที่ต่างกันย่อมจะมีความรู้สึกรู้สึกนึกคิด ประสบการณ์ ตลอดจนมีความต้องการสิ่งต่างๆ ในชีวิตที่ไม่เหมือนกัน ในด้านที่อยู่อาศัยก็เช่นเดียวกัน มนุษย์ในแต่ละช่วงวัยย่อมมีความต้องการที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมและเอื้ออำนวยกับสภาพร่างกายและกิจกรรมต่างๆ ที่เหมาะสมกับวัยของตน ดังนั้นที่อยู่อาศัยที่มีสภาพแวดล้อมทั้งด้านกายภาพและด้านสังคมที่สอดคล้องกับความต้องการก็น่าจะเป็นที่อยู่อาศัยที่ผู้อยู่อาศัยพึงพอใจ

จากการศึกษาของ สุวิทย์ อมรณพรัตน์กุล (2528: 84) ชุม พบว่า ผู้พักอาศัยในอาคารชุดที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไปมีระดับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่สูงที่สุด รองลงมาคือ ผู้ที่มีอายุ 30-39 ปีและต่ำกว่า 30 ปี

กานดา ธรรมปรีชา (2526: 101) พบว่า ปัจจัยด้านอายุนั้นส่งผลในเชิงบวกกับความพึงพอใจในที่อยู่อาศัยประเภทแฟลตด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมภายในแฟลต คือ ผู้ที่ไม่เคยอยู่ในชุมชนแออัดมาก่อนที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไปจะมีความพึงพอใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางด้านสังคมภายในแฟลตมากที่สุด รองลงมาคือ ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี

อรรวรรณ สุทธางกูร (2540: 95) ศึกษาถึงคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในที่อยู่อาศัยของชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร พบว่าอายุของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความมั่นคงในที่อยู่อาศัย กล่าวคือ หัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุมากจะมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีอายุน้อย ซึ่งสอดคล้องกับหลักความจริงว่า หัวหน้าครัวเรือนที่อายุน้อยอยู่ในช่วงชีวิตที่กำลังสร้างฐานะของตนเองและครอบครัว เมื่อเวลาผ่านไปสามารถที่จะทำงานมีรายได้ที่ดีขึ้นมีการปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น โดยเฉพาะด้านที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของมนุษย์

อย่างไรก็ตาม การศึกษาของศิริพรรณ กิจรักษา (2539: 64) กลับพบว่า กลุ่มผู้อยู่อาศัยในแฟลตที่มีอายุต่ำกว่า 23 ปีมีความพึงพอใจในที่อยู่อาศัยประเภทแฟลตปานกลางในระดับสูงถึงร้อยละ 54.8 ในขณะที่ผู้อยู่อาศัยในแฟลตที่มีอายุ 32 ปีขึ้นไป มีความพึงพอใจในที่อยู่อาศัยประเภทแฟลตปานกลางเพียงร้อยละ 29.9

โดยสรุปจากผลงานวิจัยที่ผ่านมาส่วนใหญ่พบว่า ประชากรที่มีอายุมากกว่าจะมีความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยสูงกว่าประชากรที่มีอายุน้อยกว่า

สถานภาพสมรส

สถานภาพสมรสเป็นอีกตัวแปรหนึ่งซึ่งน่าจะมีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย จากการศึกษาศิริพรรณ กิจรักษา (2539: 152) พบว่า สถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยในกลุ่มผู้อยู่อาศัยที่มีสถานภาพโสดจะมีความพึงพอใจระดับปานกลางในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยประเภทแฟลต ร้อยละ 49.0 ในขณะที่กลุ่มผู้อยู่อาศัยที่มีสถานภาพสมรสกลุ่มอื่นๆ ได้แก่กลุ่มผู้อยู่อาศัยที่มีสถานภาพสมรสและอยู่ด้วยกัน หรือแยกกันอยู่เพราะอาชีพ หรือสถานภาพหย่าร้าง หม้าย จะมีความพึงพอใจระดับปานกลางในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยประเภทแฟลต ร้อยละ 21.4, ร้อยละ 32.0 และร้อยละ 25.0 ตามลำดับ ซึ่งสรุปได้ว่ากลุ่มผู้อยู่อาศัยที่สถานภาพโสดจะมีความพึงพอใจในที่อยู่อาศัยสูงกว่ากลุ่มผู้อยู่อาศัยที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ

จากการศึกษาของ Onibokun (1975: 332) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระบบสังคม (social system) กับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมโครงการที่อยู่อาศัยของรัฐในเมือง ออนทารีโอ ประเทศแคนาดา พบว่า ผู้ที่มีสถานภาพสมรสแบบสมรส หรือหย่าร้างจะมีความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยต่ำกว่าบุคคลที่มีสถานภาพโสด

จากการศึกษาของสุวิทย์ อมรนพรัตน์กุล (2528: 85) ก็พบว่า ผู้พักอาศัยที่เป็นโสด จะมีระดับความพึงพอใจในสภาพการพักอาศัยในอาคารชุดสูงกว่าผู้พักอาศัยที่สมรสแล้ว หม้าย หรือแยกกันอยู่

โดยสรุปจากผลการวิจัยที่มีมาแล้วนั้น พบว่า ประชากรที่เป็นโสดจะมีความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยมากกว่าประชากรที่มีสถานภาพสมรสกลุ่มอื่นๆ (สมรส ม่าย หย่า หรือแยกกันอยู่)

อาชีพ

อาชีพหมายถึงสถานภาพการทำงาน ซึ่งสถานภาพการทำงานของบุคคลเป็นพื้นฐานเบื้องต้นประการหนึ่งที่ทำให้เกิดความแตกต่างทางสังคม ทักษะคติของบุคคล ค่านิยม การรับรู้ความคิดเห็นต่าง ๆ ต่อสภาพแวดล้อมและสถานภาพทางสังคมด้วย (ปหาณี จิตวิวัฒนา, 2529: 54-55)

จากการศึกษาของศิริพรรณ กิจรักษา (2539: 122) พบว่า สถานภาพทางอาชีพมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในที่อยู่อาศัย คือ ผู้มีอาชีพรับจ้างจะมีความพึงพอใจในที่อยู่อาศัยในระดับปานกลางมากกว่ากลุ่มอาชีพค้าขายและไม่ประกอบอาชีพ ในทำนองเดียวกันกับการศึกษาของ ญัฐพันธ์ บุญชันดินาด (2539: 155) พบว่า อาชีพมีผลต่อความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย โดยผู้ที่มีอาชีพตัวแทนบริษัทส่งออก (shipping) มีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยน้อยที่สุดและผู้ที่มีอาชีพรับราชการมีความพึงพอใจต่อสภาพที่อยู่อาศัยมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากผู้ที่มีอาชีพเป็นตัวแทนบริษัทส่งออกมีรายได้ดีกว่าผู้ที่มีอาชีพรับราชการจึงมีโอกาสที่จะหาที่อยู่ใหม่ที่ดีกว่าเดิม

ดังนั้นปัจจัยเรื่องอาชีพจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาว่ามีผลต่อความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยหรือไม่ อย่างไร

รายได้

รายได้เป็นดัชนีหนึ่งที่ใช้วัดฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคล อีกทั้งยังมีส่วนอย่างสำคัญในการกำหนดทัศนคติหรือความคิดเห็นตลอดจนค่านิยมในเรื่องความพึงพอใจในที่อยู่อาศัยของบุคคลด้วย

จากการศึกษาของ ฌูรอนท์ บูลงันตินาถ (2539: 156) ในเรื่องการประเมินความพึงพอใจโครงการแบ่งปันที่ดินชุมชนแข่งกี พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับรายได้ตั้งแต่ 25,000-50,000 บาทจะมีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยน้อยที่สุด และผู้ที่มีรายได้ 50,000 บาทขึ้นไปจะมีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยมากที่สุด

ในทำนองเดียวกันกับการศึกษาของกมล สุรินันท์ (2537: 110) พบว่า รายได้ของผู้อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อการพักอาศัยในอาคารชุด ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 กล่าวคือ ผู้ที่อยู่อาศัยในอาคารชุดที่มีรายได้ต่ำจะมีทัศนคติโน้มเอียงไปในทางเป็นกลางค่อนข้างไม่ดี ส่วนผู้ที่มีรายได้ปานกลางมีทัศนคติโน้มเอียงไปในทางเป็นกลางค่อนข้างดี ส่วนกลุ่มผู้มีรายได้สูงมีทัศนคติในลักษณะเป็นกลาง

เช่นเดียวกับการศึกษาของของ ฐานิสวร์ เจริญพงศ์ และคณะ (2539: 230) ในเรื่องการศึกษาวิเคราะห์การใช้สอยเนื้อที่ภายในอาคารระดับรายได้ ก ข และ ค เพื่อจัดทำมาตรฐานต้นแบบของการเคหะแห่งชาติ พบว่า ในภาพรวมแล้วผู้พักอาศัยในระดับรายได้ต่ำ จะมีความพึงพอใจในห้องพักอาศัยของตนในระดับค่อนข้างไม่พอใจ-ค่อนข้างพอใจอยู่ในระดับสูง ตรงกันข้ามกับผู้พักอาศัยที่มีระดับรายได้สูง จะมีความพึงพอใจในห้องพักอาศัยของตนในระดับค่อนข้างพอใจจนถึงพอใจมากอยู่ในระดับสูง

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า ประชากรที่มีรายได้สูงกว่า จะมีความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยมากกว่าประชากรที่มีรายได้ต่ำกว่า

การมีกรรมสิทธิ์ในบ้านที่อยู่อาศัย

การมีกรรมสิทธิ์ในบ้านที่อยู่อาศัยถือได้ว่า เป็นตัวแปรอีกตัวหนึ่งที่มีความสำคัญต่อความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมของบ้าน เนื่องจากการเป็นเจ้าของบ้านแสดงออกถึงฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้เป็นเจ้าของ ตลอดจนเป็นการเพิ่มความมั่นคงในการอยู่อาศัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องปรากฏว่า มีการศึกษาไม่มากนักที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นเจ้าของบ้านกับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมของบ้าน โดยพบงานวิจัยของ กานดา ธรรมปรีชา (2526: 131) ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการอยู่อาศัยในเคหะสถานสงเคราะห์แบบแฟลต เปรียบเทียบระหว่างผู้อยู่อาศัยที่เคยและไม่เคยอยู่ในชุมชนแออัดมาก่อน พบว่าสภาพปัญหาและความต้องการของผู้อยู่อาศัยในแฟลต โดยทั่วไป ผู้อยู่อาศัยต้องการกรรมสิทธิ์ในห้องเช่าแต่ในสภาพปัจจุบันผู้อยู่อาศัยต้องเช่าแฟลตของการเคหะแห่งชาติ ไม่มีโอกาสได้เป็น

กรรมสิทธิ์ของคน เมื่อเป็นเช่นนี้จึงมีผลทำให้ผู้อยู่อาศัยไม่ค่อยพึงพอใจและไม่หวงแหนที่พักอาศัยดังกล่าว

ในทำนองเดียวกับการศึกษาของ พัฒนพงศ์ ธานุรักษ์ (2540: 185) พบว่า ปัจจัยด้านลักษณะความเป็นเจ้าของบ้านมีผลต่อการย้ายถิ่นคือ ผู้ที่อยู่บ้านเช่าหรือบ้านญาติมีแนวโน้มในการย้ายกลับภูมิลำเนาเดิมภายใน 5 ปีและกลับไปตั้งรกรากที่จังหวัดเดิม มากกว่าผู้ที่อยู่อาศัยบ้านของตนเอง

โดยสรุป การที่ไม่ได้เป็นเจ้าของบ้านส่งผลให้เกิดการไม่หวงแหนหรือรักที่อยู่อาศัย ตลอดจนทำให้รู้สึกไม่มั่นคงในการอยู่อาศัย และเกิดความไม่พึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานว่า ประชากรที่มีกรรมสิทธิ์ในบ้านเป็นของตนเอง น่าจะมีระดับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยสูงกว่าประชากรที่เช่า เช่าซื้อ และหรืออาศัยบ้านของคนอื่น

การมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินปลูกบ้าน

การมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินอยู่อาศัยนั้นนอกจากจะเป็นดัชนีชี้วัดถึงสถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้อยู่อาศัยแล้วในส่วนตัวของผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์เหนือพื้นดินนั้นด้วยเหตุนี้ในแง่ความรู้สึกของการเป็นสมาชิกในชุมชนจึงน่าจะมีมากกว่าผู้ที่มิได้มีกรรมสิทธิ์หรือเคหะสถานที่อยู่อาศัยฉะนั้นผู้ที่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินหรือการเป็นเจ้าของที่ดินจึงน่าจะสามารถวิเคราะห์ถึงสภาพโดยรวมของชุมชนและบริเวณที่อยู่อาศัยได้อย่างชัดเจนและสามารถระบุถึงความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยของตนได้ด้วย

วิมลสิทธิ์ ทรายางกูร (2528: 84) ได้ศึกษาและประเมินผลโครงการวัดลาดบัวขาว ซึ่งเป็นโครงการแบ่งปันการใช้ที่ดิน (land sharing) ผลการศึกษาพบว่า ผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่มีความพอใจด้านกายภาพขนาดและตำแหน่งที่ดิน ตลอดจนมีความพอใจในการมีกรรมสิทธิ์ที่ดิน เพราะการมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำให้เกิดความมั่นคงในการอยู่อาศัยและก่อให้เกิดความมั่นคงทางด้านจิตใจและพึงพอใจในสภาพแวดล้อมบริเวณที่อยู่อาศัย

ดังนั้นปัจจัยเรื่องการมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาว่ามีผลต่อความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยด้วยหรือไม่อย่างไร โดยคาดว่าประชากรที่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินปลูกบ้าน จะมีความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยสูงกว่า ประชากรที่เช่า เช่าซื้อ หรืออยู่ในที่ดินของคนอื่น

การศึกษา

การศึกษาเป็นตัวหนึ่งที่มีส่วนช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตให้กับคนในสังคม โดยที่การศึกษาจะช่วยให้คนรู้จักตนเอง รู้จักชีวิต รู้จักคิด ตลอดจนการเข้าใจสังคมและสภาพแวดล้อมที่ตนอาศัยอยู่ได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้น การที่ประชากรมีการศึกษาที่แตกต่างกันน่าจะทำให้การมองเห็นคุณค่าหรือมีความคิดเห็นต่อเรื่องต่างๆของตนเองรวมทั้งความพึงพอใจที่มีต่อที่อยู่อาศัยของตนที่แตกต่างกันอีกด้วย

จากการศึกษาของ ฌูว์พอนซ์ บัญชันตินาถ (2539: 159) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษามัธยมหรือต่ำกว่ามีความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยน้อยที่สุด และผู้ที่มีการศึกษาระดับการศึกษาบัณฑิตมีความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยมากที่สุด เช่นเดียวกับกับการศึกษาของวิลเลียม ไรตต์เพอร์ธัมมะ (2527: 145) ซึ่งพบว่า กลุ่มหัวหน้าคร่ำเรื่อนมีการศึกษาสูงกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความพึงพอใจในโครงการที่อยู่อาศัยในชุมชนแออัด มากกว่ากลุ่มที่หัวหน้าคร่ำเรื่อนที่มีการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า

กานดา ธรรมปริษา (2526: 87) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการอยู่อาศัยในเคหะสงเคราะห์แบบแฟลต (ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างผู้อยู่อาศัยที่เคยและไม่เคยอยู่ในชุมชนแออัดมาก่อน) พบว่า ตัวแปรทางด้านการศึกษาอันมีผลในเชิงบวกกับความพึงพอใจในการอยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมแบบแฟลต กล่าวคือ ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และเคยอยู่ในชุมชนแออัดมาก่อน มีความพึงพอใจในการอยู่อาศัยในแฟลตมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และต่ำกว่า

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาของ ธิดารัตน์ สุรินทร์ศักดิ์ (2537: 99) เรื่องการศึกษาความพึงพอใจในการอยู่อาศัยในอาคารชุดขนาดเล็กในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล กลับพบว่าการศึกษากับความพึงพอใจในการอยู่อาศัยมีความสัมพันธ์เชิงลบ แสดงว่า ผู้อยู่อาศัยในอาคารชุดที่มีการศึกษาสูงมีความพึงพอใจในการอยู่อาศัยน้อยกว่าผู้อยู่อาศัยที่มีการศึกษาค่ำ

โดยสรุปจากผลการวิจัยที่มีมาแล้วนั้น โดยส่วนใหญ่พบว่า ประชากรที่มีการศึกษาค่ำกว่าจะมีระดับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยสูงกว่าประชากรที่มีการศึกษาสูงกว่า

ปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมของเพื่อนบ้าน

ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านเป็นตัวแปรหนึ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่อาศัยกับเพื่อนบ้านในด้านมิตรภาพ ความมีอัธยาศัยไมตรีจิตระหว่างกัน ตลอดจนการสร้างปัญหาอันเกิดจากเพื่อนบ้านซึ่งมีผลต่อความพึงพอใจในการพักอาศัย จากการศึกษานอร์ครอส (อ้างในคุณชวลทิพย์ มาลากุล ณ อยุธยา, 2526 : 32) พบว่า การมีเพื่อนบ้านที่คืออยู่ใกล้ๆ โดยไม่สร้างปัญหา เป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้อยู่อาศัยมีความพอใจในที่อยู่อาศัย

ในทางกลับกันจากการศึกษาของวิมลสิทธิ์ หรยางกูร (2522: 115) พบว่า ถ้าเพื่อนบ้านขาดความเกรงใจโดยการสร้างปัญหาให้กับเพื่อนบ้านที่อยู่รอบข้าง จะทำให้เกิดบรรยากาศที่ไม่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิต ซึ่งจะทำให้ผู้อยู่อาศัยเกิดความไม่พึงพอใจได้

จากการศึกษาของ ศิริพรรณ กิจรักษา (2537: 162) พบว่า การปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน มีความสัมพันธ์กับระดับความพึงพอใจในที่อยู่อาศัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้ที่มีการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านมากมีความพึงพอใจในที่อยู่อาศัยสูง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการที่มีการปฏิสัมพันธ์

กับเพื่อนบ้านนั้นเป็นเพราะเพื่อนบ้านไม่ได้สร้างปัญหาตลอดจนมีอัธยาศัยไมตรีจิตที่ดีต่อกัน จึงมีการปฏิสัมพันธ์กัน

ในทำนองเดียวกับการศึกษาของ Savasdisara, Tips and Suwannodom (1987: 192) พบว่า ประชากรที่อยู่อาศัยจะมีความรู้สึกพึงพอใจมากขึ้นถ้าในบริเวณที่อยู่อาศัยนั้นมีเพื่อนบ้านที่ดี คอยช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน จะก่อให้เกิดความสามัคคีในระหว่างผู้อยู่อาศัยด้วยกัน

และการศึกษาของ Asian Institute of Technology และสถาบันประชากรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เกี่ยวกับความพึงพอใจในที่อยู่อาศัยของประชากรไทยที่อยู่ในชุมชนบ้านจัดสรรราคาต่ำ (1989: 3) พบว่า ความไม่สะดวกในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานนั้นสามารถทดแทนได้ด้วยการมีเพื่อนบ้านที่ดี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไว้ใจกันได้และมีความรักใคร่สามัคคีกัน

ดังนั้น ปัจจัยเรื่องความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านจึงเป็นปัจจัยตัวหนึ่งที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาว่ามีผลต่อความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยอย่างไร โดยมีสมมติฐานว่า ประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่ไม่มีปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมของเพื่อนบ้านจะมีความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยมากกว่าประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่มีปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมของเพื่อนบ้าน

จำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ในบ้าน

จำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะทางด้านกายภาพ ทั้งนี้เพราะขนาดหรือจำนวนสมาชิกที่อาศัยจะส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยเกี่ยวกับความคับแคบหรือความกว้างขวาง ดังจะเห็นได้จากการศึกษาของศิริพรรณ กิจรักษา (2539: 124) พบว่า ขนาดหรือจำนวนสมาชิกที่พักร่วมกันในห้องพักอาศัยมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยโดยรวมคือ กลุ่มผู้อยู่อาศัยที่มีสมาชิก 5 คนมีความพอใจต่ำกว่ากลุ่มที่มีจำนวนสมาชิกน้อยกว่า 5 คน

จากการศึกษาของ สุวิทย์ อมรณพรัตน์กุล (2528: 84) เรื่อง ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมของผู้พักอาศัยในอาคารชุด พบว่า คริวเรือนที่มีจำนวนสมาชิก 1-2 คน จะมีระดับความพึงพอใจสูงสุด รองลงมาได้แก่ คริวเรือนที่มีสมาชิก 4 คนขึ้นไป

นอกจากนี้วิมลสิทธิ์ หรยางกูร (2528: 65) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ผลกระทบของสภาพแวดล้อมทางกายภาพต่อความรู้สึกของผู้อยู่แฟลต พบว่า ผู้พักอาศัยในแฟลตแต่ละหน่วยจะมีผู้อยู่อาศัยประมาณ 5-6 คนโดยเฉลี่ยในสภาพแวดล้อมแบบแฟลตทำให้ผู้อยู่อาศัยรู้สึกอึดอัด ขาดความเป็นส่วนตัว ซึ่งส่งผลกระทบต่อความรู้สึกและทัศนคติของผู้อยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย

โดยสรุปจากงานวิจัยที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าจำนวนสมาชิกที่อยู่อาศัยอยู่หน้าจะมีผลทำให้เกิดความรู้สึกไม่พึงพอใจต่อการอยู่อาศัย เพราะถ้าสมาชิกในคริวเรือนมีจำนวนมาก ต้องอยู่รวมกันอย่างแออัดขาดความเป็นส่วนตัว (privacy) ทำให้ผู้อยู่อาศัยเกิดความไม่พึงพอใจในที่อยู่อาศัยนั้น ในทางตรงกันข้าม ถ้าจำนวนสมาชิกในคริวเรือนมีน้อย ผู้อยู่อาศัยสามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างสะดวก

สบายมีพื้นที่ใช้สอยมาก ก็จะส่งผลทำให้ผู้อยู่อาศัยนั้นพึงพอใจในที่อยู่อาศัย ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาว่า ประชากรที่มีจำนวนสมาชิกอาศัยอยู่ในครัวเรือนน้อยกว่าน่าจะมี ความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยมากกว่าผู้ที่มีจำนวนสมาชิกมากกว่า

ระยะเวลาเดินทางจากบ้านถึงที่ทำงาน

ระยะเวลาเดินทางจากบ้านไปทำงานเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยเพราะระยะเวลาเดินทางจากบ้านไปทำงานสะท้อนให้เห็นถึงความสะดวกรวดเร็วในการเดินทางจากบ้านสู่แหล่งงาน

จากการศึกษาของศิริพรรณ กิจรักษา (2539: 86-87) พบว่า ระยะเวลาในการเดินทางจากที่พักไปยังที่ทำงานมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในที่อยู่อาศัยประเภทแฟลตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กล่าวคือร้อยละ 67.8 ของผู้ใช้ระยะเวลาในการเดินทางจากที่พักไปทำงานประมาณ 31-50 นาที จะมีความพึงพอใจในที่อยู่อาศัยปานกลาง ขณะที่ผู้ใช้ระยะเวลาในการเดินทางจากที่พักไปทำงาน 51 นาทีขึ้นไปมีความพึงพอใจปานกลางเพียงร้อยละ 35.8 เท่านั้น

เช่นเดียวกับการศึกษาของธิดารัตน์ สุรินทร์ศักดิ์ (2537: 114) พบว่า ทำเลที่ตั้งของที่พักอาศัยทำให้ผู้อยู่อาศัยพึงพอใจ คือระยะเวลาจากที่พักอาศัยไปทำงาน ดังนั้นที่พักอาศัยประเภทอาคารชุดจึงอยู่ใกล้แหล่งงานเพื่อที่เดินทางไปทำงานได้สะดวกไม่เสียเวลาในการเดินทาง

การศึกษาของ Asian Institute of Technology และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เกี่ยวกับความพึงพอใจในที่อยู่อาศัยของประชากรไทยที่อยู่ในชุมชนบ้านจัดสรรราคาต่ำ (1989: 3) พบว่า ความพึงพอใจของผู้อยู่อาศัยส่วนหนึ่งเกิดจากความสะดวกในการเดินทางไปกลับระหว่างบ้านและที่ทำงาน ตลอดจนอยู่ใกล้โรงเรียนของบุตร

และการศึกษาของ Savasdisara, Tips and Suwannodom (1987: 105-107) พบว่า ความสะดวกในการเดินทางติดต่อกับพื้นที่ส่วนอื่นๆ ของเมือง จะมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในที่อยู่อาศัยนั้น

โดยสรุปจากผลการวิจัยที่ผ่านมา พบว่า ระยะเวลาเดินทางจากบ้านไปทำงานมีผลต่อความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย คือ ประชากรที่ใช้ระยะเวลาเดินทางจากบ้านไปทำงานน้อยกว่าจะมีความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยสูงกว่าประชากรที่มีระยะเวลาเดินทางจากบ้านไปทำงานที่ใช้เวลามากกว่า

ประเภทของบ้าน

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่ผ่านมาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของบ้านกับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย จากการศึกษาของนันทนา ภักทรพงศ์สันต์ (2537: 72) พบว่า ประชากรทุกสายอาชีพ ทุกกลุ่มอายุและทุกตำแหน่งหน้าที่มากกว่าร้อยละ 90 จะมีความพึงพอใจในลักษณะที่บ้านเป็นบ้านเดี่ยว ไม่ว่าจะที่บ้านเดี่ยวที่สร้างเองหรือบ้านเดี่ยวที่ซื้อจากหมู่บ้านจัดสรรก็ได้เพราะมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัย

จากการศึกษาของ Becker (1975: 179) โดยการเปรียบเทียบร้อยละของผู้อยู่อาศัยกับระดับความพึงพอใจระหว่างผู้อยู่อาศัยในอาคารตามแนวสูงและผู้อยู่อาศัยอาคารตามแนวราบ พบว่า อัตราส่วนร้อยละของผู้อยู่อาศัยตามแนวราบมีความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยสูงกว่าผู้อาศัยในอาคารตามแนวสูง

ดังนั้นปัจจัยเรื่องประเภทของบ้านจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาว่าจะมีผลต่อความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยหรือไม่อย่างไร โดยการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาต่างก็ชี้แนะให้เห็นว่าประชากรที่อาศัยอยู่ในบ้านเดี่ยวจะมีความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยมากกว่าประชากรที่อาศัยอยู่ในอพาร์ทเมนต์ ทาวน์เฮาส์ ห้องแถวและอาคารชุด

ปัญหาน้ำเสีย

ปัญหาน้ำเสียเป็นปัจจัยหนึ่งที่ผู้วิจัยได้นำมาเป็นตัวแปรอิสระในการศึกษาความสัมพันธ์ที่มีผลต่อความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย โดยจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบการศึกษาของ ธิคารัตน์ สุรินทร์ (2837: 115) ซึ่งพบว่า กลิ่นน้ำเสียกับความพึงพอใจโดยรวมของการพักอาศัยมีความสัมพันธ์เชิงลบ กล่าวคือ ผู้อยู่อาศัยในอาคารชุดที่ได้กลิ่นน้ำเสียมีความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมน้อยกว่าผู้อยู่อาศัยในอาคารชุดที่ไม่มีกลิ่นน้ำเสีย

ในทำนองเดียวกับการศึกษาของ Savasdisara, Tips and Suwannodom (1987: 105) พบว่า ความพึงพอใจของผู้อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์กับบริการที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ระบบระบายน้ำเสีย ระบบรักษาความปลอดภัย ระบบการจัดเก็บขยะและสิ่งปฏิกูล บริการไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์และอื่นๆ

ดังนั้นปัจจัยเรื่องปัญหาน้ำเสียเป็นปัจจัยหนึ่งที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาว่ามีผลต่อความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยหรือไม่ อย่างไร โดยงานวิจัยที่ผ่านมาชี้แนะให้เห็นว่า ประชากรที่อยู่ในบริเวณที่ไม่มีปัญหาน้ำเสียจะมีความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยมากกว่าประชากรที่อยู่ในบริเวณที่มีปัญหาน้ำเสีย

ปัญหาเสียงดัง

จากการศึกษาของ Stephen Yin and Tan SoLee (1975: 1-31) เรื่องความพึงพอใจของผู้อยู่อาศัยในแฟลตของประเทศสิงคโปร์ โดยได้ใช้ดัชนีวัดความพึงพอใจในการอยู่อาศัย ดังนี้

- คือ
1. ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมต่างๆ ไปของห้องพัก
(satisfaction with physical environment)
 2. ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมด้านสังคม
(satisfaction with social environment)
 3. ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการค้าและบริการ
(satisfaction with marketing and service environment)
 4. ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมในด้านทำเลที่ตั้ง
(satisfaction with location environment)

พบว่า ผู้อยู่อาศัยไม่พึงพอใจในสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพมากที่สุด ซึ่งได้แก่ เรื่องความสะอาดและระดับเสียงในบริเวณห้องพัก

ในทำนองเดียวกับการศึกษาของ กานดา ธรรมปรีชา (2528: 59) เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเช่าอยู่อาศัยและความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมของพักอาศัยในอาคารชุด พบว่า ปัญหาเรื่องเสียงรบกวนมีผลต่อความพึงพอใจในการพักอาศัยในอาคารชุด โดยผู้พักอาศัยส่วนใหญ่คิดว่าเสียงรบกวนเป็นปัญหาและมีความไม่พอใจถึงร้อยละ 56.7

อุบลวรรณ สืบยุบล (2529: 40) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยบางประการที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่อยู่อาศัย ศึกษากรณีการตั้งถิ่นฐานใหม่ของผู้มีรายได้น้อยโครงการพินนครบางบัว กรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้พักอาศัยมีความรู้สึกไม่พอใจในสภาพแวดล้อม เรื่องเสียงรบกวนมากที่สุด ซึ่งปัญหาเสียงรบกวนเกิดจากเสียงเครื่องบิน เนื่องจากชุมชนตั้งอยู่บริเวณที่ใกล้กับสนามบินดอนเมือง

นิमित โออุไร (2538: 73) ได้ศึกษาเรื่องที่พักอาศัยของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ในแขวงหัวหมาก กรุงเทพมหานคร พบว่า นักศึกษาที่ต้องเผชิญกับเสียงรบกวนต่างๆ ที่เกิดทั้งสภาพแวดล้อมภายนอกและภายในสถานที่พักอาศัย โดยประมาณครึ่งหนึ่งของนักศึกษาตอบว่ามีเสียงรบกวนในระดับปานกลาง มีเพียงร้อยละ 2 เท่านั้นที่ไม่มีเสียงรบกวน แหล่งที่มาของเสียงรบกวนพบว่าเกิดจากภายในและภายนอกอาคารที่พักอาศัยทำให้ไม่พึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย

โดยสรุปจากผลการวิจัยที่ผ่านมา พบว่า เสียงรบกวนเป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดความรำคาญและเป็นสภาพที่ไม่เหมาะสมต่อการพักอาศัย ดังนั้น ปัญหาเรื่องเสียงรบกวนจึงน่าจะมีผลต่อระดับความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย

ปัญหาขยะมูลฝอย

ปัญหาขยะเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นทัศนคติและความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยของประชากรไทย

จากการศึกษาของวัฒนา เอื้ออนุกุลวงษ์ (2539: 179) เรื่อง การเปรียบเทียบเคหะสงเคราะห์สำหรับตำรวจนครบาล: กรณีศึกษาสถานตำรวจนครบาลพลับพลาไชย 1-2 สถานีตำรวจนครบาลปากคลองสาน- สมเด็จเจ้าพระยา และ สถานีตำรวจนครบาลบางชัน พบว่า ปัญหาที่ทิ้งขยะเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจในที่อยู่อาศัยของตำรวจ เนื่องจากมีลักษณะเป็นปล่องสูง ผู้อยู่อาศัยชั้นบนสามารถทิ้งขยะจากชั้นที่พักอาศัยแต่ละชั้นมารวมที่ห้องพักขยะชั้นล่าง และบางโอกาสสภาพประตูห้องรวมขยะชั้นล่างที่ชำรุดทำให้ขยะล้นออกมาส่งกลิ่นรบกวน รวมถึงเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์นำโรค ซึ่งส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจ

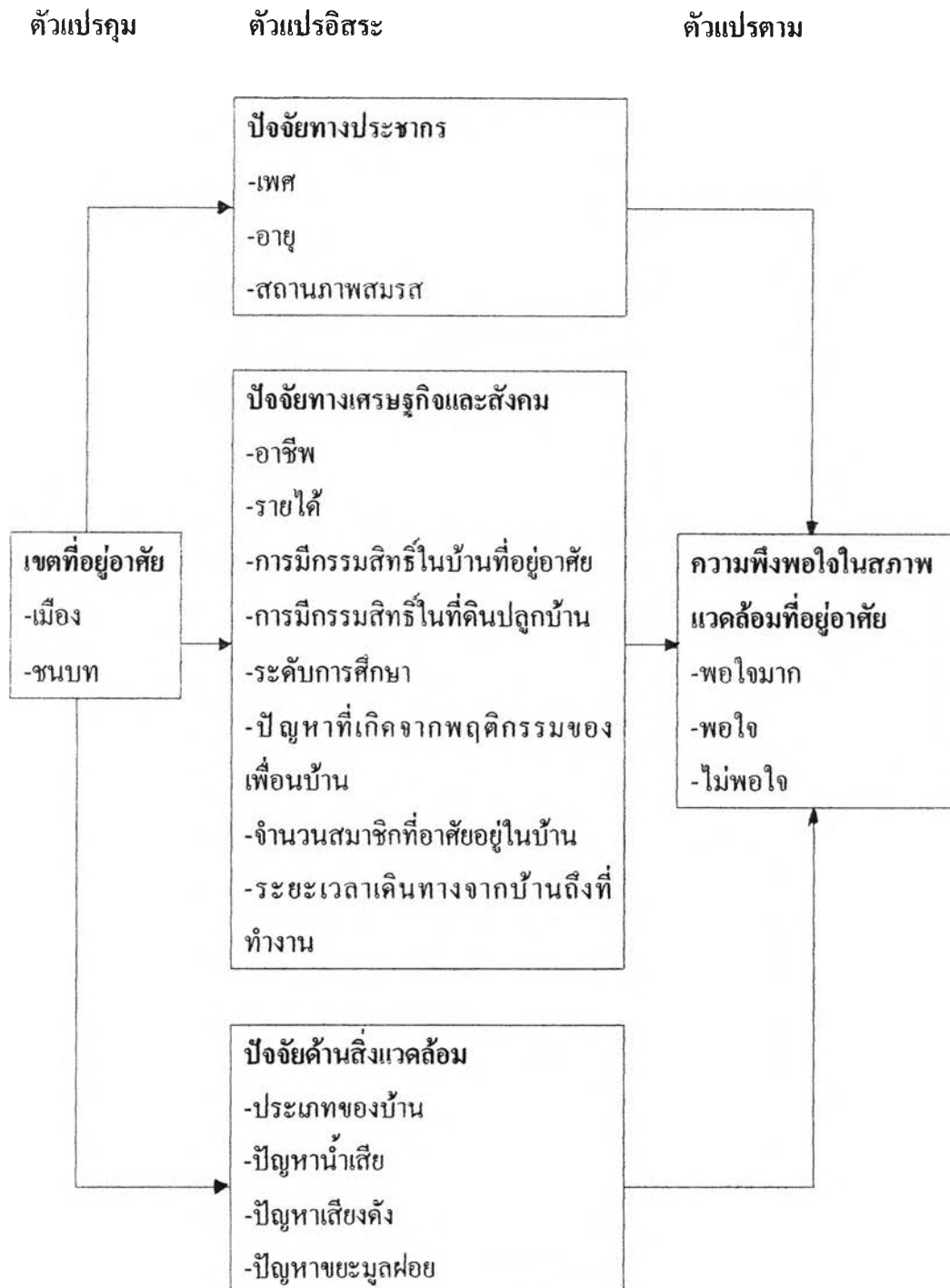
ในทำนองเดียวกับ วิมลสิทธิ์ หรยางกูร (2528: 111) ได้พบว่า ผู้อยู่อาศัยในแฟลตทั้งหมดประมาณ ร้อยละ 20 แสดงความไม่พอใจเกี่ยวกับการเก็บกวาดและการจัดที่ทิ้งขยะมูลฝอย ปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากความล่าช้าในการเก็บขยะ จึงทำให้เกิดกลิ่นเหม็นออกมาจากที่เก็บขยะและที่ทิ้งขยะทำให้ผู้อยู่อาศัยไม่พอใจในสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่

อรวรรณ สุทธางกูร (2540: 86) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในที่อยู่อาศัยของชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร พบว่า คริวเรือนที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีระบบกำจัดขยะมูลฝอยจะมีความมั่นคงและพึงพอใจในสภาพแวดล้อมในที่อยู่อาศัยมากกว่าชุมชนที่ไม่มีระบบกำจัดขยะ

โดยสรุปจากการวิจัยที่มีมาแล้วนั้น พบว่า ปัญหาขยะเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย โดยประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่ไม่มีปัญหาขยะมูลฝอยจะมีความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยมากกว่าประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่มีปัญหาขยะมูลฝอย

กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากแนวคิดเชิงทฤษฎีและจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทั้งหมดมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ดังสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาดังนี้

สมมติฐานในการศึกษา

สมมติฐานหลัก

ประชากรที่มีลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันน่าจะมีระดับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยแตกต่างกันด้วย

สมมติฐานย่อย

1. ประชากรเพศชาย จะมีระดับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยสูงกว่าประชากรเพศหญิง
2. ประชากรที่มีอายุมากกว่า จะมีระดับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย สูงกว่าประชากรที่อายุน้อยกว่า
3. ประชากรที่เป็นโสด จะมีระดับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย สูงกว่าประชากรที่สมรสแล้ว หม้าย หย่า หรือแยกกันอยู่
4. ประชากรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จะมีระดับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย สูงกว่า ประชากรที่ประกอบอาชีพค้าขาย บริการ วิชาชีพ หรือไม่ได้ทำงาน
5. ประชากรที่มีรายได้สูงกว่า จะมีระดับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย สูงกว่า ประชากรที่มีรายได้ต่ำกว่า
6. ประชากรที่มีกรรมสิทธิ์ในบ้านที่อยู่อาศัย จะมีระดับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย สูงกว่า ประชากรที่เช่า เช่าซื้อ หรืออยู่บ้านของคนอื่น
7. ประชากรที่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินปลูกบ้าน จะมีความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย สูงกว่า ประชากรที่เช่า เช่าซื้อ หรืออยู่ในที่ดินของคนอื่น
8. ประชากรที่มีระดับการศึกษา ต่ำกว่า จะมีระดับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย สูงกว่า ประชากรที่มีการศึกษาสูงกว่า
9. ประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่ไม่มีปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมของเพื่อนบ้าน จะมีระดับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย สูงกว่า ประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่มีปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมของเพื่อนบ้าน
10. ประชากรที่มีจำนวนสมาชิกอาศัยอยู่ในบ้านน้อยกว่า จะมีระดับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย สูงกว่า ประชากรที่มีจำนวนสมาชิกอาศัยอยู่ในบ้านมากกว่า
11. ประชากรที่ใช้ระยะเวลาเดินทางจากบ้านถึงที่ทำงานน้อยกว่า จะมีระดับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย สูงกว่า ประชากรที่ใช้ระยะเวลาเดินทางจากบ้านถึงที่ทำงานมากกว่า
12. ประชากรที่อาศัยอยู่ในบ้านเดี่ยว จะมีระดับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยสูงกว่า ประชากรที่อาศัยอยู่ในอพาร์ทเมนต์ ทาวน์เฮาส์ ห้องแถว

13. ประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่ไม่มีปัญหาเรื่องน้ำเสีย จะมีระดับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย สูงกว่า ประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่มีปัญหาเรื่องน้ำเสีย

14. ประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่ไม่มีปัญหามลพิษทางเสียง จะมีระดับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย สูงกว่า ประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่มีมลพิษทางเสียง

15. ประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่ไม่มีปัญหาขยะมูลฝอย จะมีระดับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย สูงกว่า ประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่มีปัญหาขยะมูลฝอยมี

นิยามศัพท์

สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ให้นิยามศัพท์เฉพาะสำหรับแต่ละตัวแปรดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประชากรไทย หมายถึง ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสำรวจในโครงการศึกษาครอบครัวไทยจำนวน 3,237 ราย

2. ที่อยู่อาศัย หมายถึงบ้านและสภาพแวดล้อมของบ้านทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม

3. ความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย หมายถึงความรู้สึกของผู้อยู่อาศัยที่มีต่อสภาพทั่วไปของบ้านและสภาวะแวดล้อมของบ้าน(รวมทั้งเพื่อนบ้าน) โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับดังนี้

1. พอใจมาก

2. พอใจ

3. ยังไม่พอใจ

4. เพศ หมายถึง เพศของประชากรตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ

4.1 เพศชาย

4.2 เพศหญิง

5.อายุ หมายถึง อายุปีเต็มของประชากรตัวอย่างแบ่งเป็น 5 กลุ่มคือ

5.1 15-29 ปี

5.2 30-39 ปี

5.3 40-49 ปี

5.4 50-59 ปี

5.5 60 ปีขึ้นไป

6. สถานภาพสมรส หมายถึง สถานภาพสมรสของประชากรตัวอย่างแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ

6.1 สมรส

6.2 หม้าย,หย่า,แยก

6.3 โสด

4. อาชีพ หมายถึง ลักษณะการทำงานของประชากรกลุ่มตัวอย่างในรอบ 12 เดือนก่อนการสำรวจ การศึกษาครั้งนี้แบ่งอาชีพเป็น 6 กลุ่ม คือ

- 4.1 วิชาชีพ
- 4.2 ค้าขาย
- 4.3 เกษตรกรรม
- 4.4 บริการ
- 4.5 อุตสาหกรรม
- 4.6 ไม่ได้ทำงาน

5. รายได้ หมายถึง รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของประชากรกลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 5 กลุ่มคือ

- 5.1 ไม่มีรายได้
- 5.2 น้อยกว่า 1,000 บาท
- 5.3 1,001-5,000 บาท
- 5.4 5,001-11,000 บาท
- 5.5 11,001 ขึ้นไป

6. การมีกรรมสิทธิ์ในบ้านที่อยู่อาศัย หมายถึง ลักษณะการมีกรรมสิทธิ์ในบ้านที่อยู่อาศัยปัจจุบันที่ประชากรกลุ่มตัวอย่างอาศัยอยู่ในที่อยู่อาศัยนั้น โดยเป็นบ้านตัวเอง โดยแบ่งกลุ่มดังนี้

- 6.1 มีกรรมสิทธิ์เป็นของตนเอง หมายถึง มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยโดยถูกต้องตามกฎหมาย
- 6.2 เช่า หมายถึงการอยู่อาศัยโดยต้องเสียดค่าตอบแทนให้แก่เจ้าของที่อยู่อาศัย
- 6.3 เช่าซื้อ หมายถึงการซื้อที่อยู่อาศัยโดยวิธีการผ่อนชำระเงินเป็นรายเดือน หรือ เป็นงวดๆ ตามสัญญาที่ได้ตกลงกัน เมื่อชำระเงินครบถ้วนแล้วจึงจะได้กรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยนั้น
- 6.4 อาศัยบ้านของคนอื่น หมายถึงการอยู่อาศัยในบ้านของบิดามารดา บุตร ญาติ โดยไม่เสียดค่าตอบแทน

7. การมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินปลูกบ้าน หมายถึง ลักษณะกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่อยู่อาศัยของประชากรกลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น

- 7.1 การมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน หมายถึงการมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินโดยถูกต้องตามกฎหมาย
- 7.2 เช่าซื้อ หมายถึงการซื้อที่ดินโดยการผ่อนชำระเงินเป็นรายเดือน หรือ เป็นงวด ๆ ตามสัญญาที่ได้ตกลงกัน เมื่อชำระเงินครบถ้วนแล้วจึงจะได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้น
- 7.3 เช่า หมายถึงการที่ประชากรกลุ่มตัวอย่างปลูกสร้างที่อยู่อาศัยในที่ดินของผู้อื่น โดยเสียดค่าตอบแทนให้แก่เจ้าของที่ดินเป็นรายเดือน หรือรายปี
- 7.4 อาศัยที่ดินของคนอื่น หมายถึงการปลูกสร้างที่อยู่อาศัยในที่ดินของผู้อื่นอันได้แก่ บิดามารดา บุตร ญาติ ทั้งนี้โดยไม่เสียดค่าตอบแทน

8. ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาขั้นสูงสุดของประชากรกลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 4 กลุ่มคือ

- 8.1 ไม่ได้เรียนหรือไม่จบชั้นประถมศึกษา
- 8.2 ประถมศึกษา
- 8.3 มัธยมศึกษา
- 8.4 อุดมศึกษา

9. ปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมของเพื่อนบ้าน หมายถึง ความเดือดร้อนรำคาญอันเกิดจากพฤติกรรมของเพื่อนบ้านซึ่งเกิดขึ้นบ่อยครั้งในแถบบริเวณที่บ้่านที่อยู่อาศัย โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม

- 9.1 ไม่มีปัญหา
- 9.2 มีปัญหาบ้าง
- 9.3 มีปัญหามาก

10.0 จำนวนสมาชิกที่อาศัยที่อยู่ในบ้าน หมายถึง จำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ประจำในบ้านของผู้ให้สัมภาษณ์แบ่งเป็น 4 กลุ่มคือ

- 10.1 1-2 คน
- 10.2 3-4 คน
- 10.3 5-6 คน
- 10.4 7 คนขึ้นไป

11.0 ระยะเวลาเดินทางจากบ้านถึงที่ทำงาน หมายถึง ระยะเวลาที่ประชากรตัวอย่างใช้เดินทางจากที่พักอาศัยจนถึงที่ทำงานคิดเป็นนาที ในการศึกษารั้งนี้แบ่งเป็น 4 กลุ่ม

- 11.1 1-15 นาที
- 11.2 16-30 นาที
- 11.3 31 นาทีขึ้นไป
- 11.4 ไม่ได้ทำงานนอกบ้าน

12.0 ประเภทของบ้าน หมายถึง

12.1 บ้านเดี่ยว หมายถึง บ้านที่มีบริเวณโดยรอบ เป็นบ้านที่ต้องการพื้นที่เพื่อการอยู่อาศัยที่ดี มีอาณาบริเวณกว้างขวางสำหรับการอยู่อาศัยของครอบครัว

12.2 แฟลต/อพาร์ทเมนต์ หมายถึง เป็นที่อยู่อาศัยที่มีลักษณะทางกายภาพคล้ายอาคารชุด (Condominium) โดยมีจำนวนห้องอาศัยหลายห้องรวมกันในอาคารเดียวกัน

12.3 ห้องแถว หมายถึง บ้านที่มีห้องเป็นจำนวนมากที่ติดต่อกันในลักษณะที่เป็นแถว

12.4 ทาวน์เฮาส์ หมายถึง บ้านหลายๆหลังมาติดกันเป็นแถว โดยมากมักจะมากกว่า 8-10 หลังขึ้นไป

13.0 ปัญหาหน้าเสี้ย หมายถึง มีสภาพหน้าเสี้ยที่พบอยู่ในบริเวณที่บ้านที่อยู่อาศัยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม

13.1 ไม่มีปัญหา

13.2 มีปัญหาบ้าง

13.3 มีปัญหามาก

14.0 ปัญหาเสียงดัง หมายถึง ความเค็ดรื้อนรำคาญอันเกิดจากเสียงในบริเวณบ้านที่อยู่อาศัยอยู่แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม

14.1 ไม่มีปัญหา

14.2 มีปัญหาบ้าง

14.3 มีปัญหามาก

15.0 ปัญหาขยะมูลฝอย หมายถึง ปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านขยะมูลฝอยในแถบบริเวณที่บ้านตั้งอยู่แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม

15.1 ไม่มีปัญหา

15.2 มีปัญหาบ้าง

15.3 มีปัญหามาก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. จากการศึกษาครั้งนี้ ทำให้ทราบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม กับระดับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยของประชากรไทยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งยังเห็นความแตกต่างของประชากรที่มีภูมิหลังต่างกันว่า มีความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งอาจจะมีผลต่อการวางแผนในการเลือกที่อยู่อาศัยในอนาคต

2. จากผลการศึกษา น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาด้านที่อยู่อาศัยทั้งในภาครัฐและเอกชน